

Međugeneracijske promjene u narcizmu

Ana Schauperl

Filozofski fakultet u Zagrebu
Odsjek za psihologiju
ORCID: 0000-0001-5462-8432

SAŽETAK

ključne riječi: narcizam, generacija „Ja“, generacijske razlike, Inventar narcistične ličnosti

Postoji uvriježena pretpostavka starijih ljudi da su mlađi sebičniji, narcisoidniji i usmjereni na sebe. Takve pretpostavke u zadnje vrijeme promiču i mediji, nazivajući generaciju današnjih mladih *Ja generacijom*. Postavlja se pitanje pokazuje li svaka sljedeća generacija mladih više narcisoidnih tendencija od prethodnih generacija? Unatoč raširenom javnom mišljenju o postojanju takvih razlika, rezultati nisu jednoznačni. Naime, ne postoji očigledan trend rasta stope narcizma među mladima. Postoje određena istraživanja čiji rezultati ukazuju na više rezultate na NPI upitniku kod novijih generacija, no takvi dobiveni rezultati podvrgnuti su kritikama zbog nemogućnosti replikacije i generalizacije na cijelu populaciju mladih osoba. Nakon 2009. godine u literaturi se nalaze novi radovi koji pronalaze međugeneracijske promjene u smjeru rasta stope narcizma među mladima, što se dijelom pripisuje lošijoj ekonomskoj situaciji u svijetu. Postoji prostor za metodološka poboljšanja i u daljnjim istraživanjima o ovoj temi, s obzirom na to da su do sada uzorke većinom činili studenti u SAD-u, te bi prilikom interpretacije rezultata trebalo posvetiti više pažnje određenim facetama narcizma.

ABSTRACT

key words: narcissism, generational changes, „Me Generation“, Narcissistic Personality Inventory

The assumption of older people that the young are more selfish, narcissistic and self-centered has been around for a long time. Such assumptions have been widely promoted by the media, calling the generation of today's emerging adults "Me Generation". In addition to the developmental changes, the question arises as to whether each subsequent generation of emerging adults shows more narcissistic tendencies than the previous generations. Despite the widespread public opinion about the existence of such differences, empirical results are not unequivocal. Namely, there is no obvious upward trend in the rate of narcissism among emerging adults. There are certain studies that show higher results on the NPI questionnaire in younger generations, but most of those results have been criticized for being impossible to replicate and making generalizations about the entire population of emerging adults. After 2009, there are no more studies that show generational changes in the rate of narcissism among emerging adults, which may in part be attributed to the worsening of global economic conditions. There is room for methodological improvement in further research on this topic given that the samples are mostly US students, and more attention should be paid to certain facets of narcissism when interpreting the results.

UVOD

Generacija je skupina ljudi rođenih u rasponu godina koje su obilježene istim sociokulturalnim čimbenicima, a granice koje ih međusobno odjeljuju određene su naknadno i nisu striktne (Wetzel i sur., 2017). Najraširenija podjela generacija je da su osobe rođene između 1946. i 2004. godine podijeljene u tri kategorije: *Baby boomeri* (rođeni između 1946. i 1964.), generacija „X“ (rođeni između 1965. i 1980.) te generacija „Y“ (rođeni između 1981. i 2004.) koja se još naziva i generacija „Ja“ (Inverso, 2019). Osobe rođene između 1980. i 2000-ih također se nazivaju i „Milenijalcima“, koji zbog utjecaja interneta i globalizacije mogu biti u doticaju s predstavnicima svoje generacije iz cijelog svijeta, a zahvaljujući društvenim mrežama, u konstantnoj su komunikaciji s vršnjacima te predstavljaju najhomogeniju generaciju u odnosu na prijašnje generacije (Stein, 2013). S obzirom na nejasnoće prilikom određivanja generacija, koristi se i izraz *rodna kohorta*, koji se odnosi na osobe rođene u istoj godini ili u istom i određenom rasponu godina (Wetzel i sur., 2017).

Međutim, bitno je razlikovati razvojne promjene od generacijskih promjena. Razvojne promjene se odnose na promjene uslijed maturacije i starenja te se mogu proučavati promatranjem istih pojedinaca kroz duže vrijeme (longitudinalna istraživanja), a generacijske promjene su usporedbe pripadnika različitih rodni kohorta u trenutku u kojem su bili iste starosti (transverzalna istraživanja) (Wetzel i sur., 2017). Na temelju proučavanja generacijskih promjena, može se zaključiti o efektu kulturalnih promjena na razvoj ličnosti unutar promatranog razdoblja (Schaie, 1965).

Narcisoidne tendencije se u većini slučajeva odnose na osjećaj grandioznosti, konstantnu potrebu za pažnjom i divljenjem od strane drugih, osjećaj povlaštenosti i egoizam (Thomaes i Brummelman, 2016). Određene narcisoidne tendencije su u nekim slučajevima adaptivne te čak i poželjne, no kod osoba s narcisoidnom ličnošću takve osobine postanu dominantni čimbenici ličnosti te zbog toga mogu imati probleme u međuljudskim odnosima (Davison i sur., 1999). Raskin i Terry (1988) osmislili su Inventar narcistične ličnosti koji se koristi za ispitivanje individualnih razlika u narcizmu. Zbog široke primjenjivosti upitnika, analize koje proučavaju generacijske promjene u narcizmu često se koriste rezultatima tog upitnika (npr. Twenge i sur., 2008a, 2008b; Trzesniewski i sur., 2008b; Twenge i Foster, 2010; Roberts i sur., 2010; Stronge i sur. 2017; Hamamura i sur. 2019; Vater i sur. 2018).

Kao što se može vidjeti iz alternativnog naziva generacije „Y“ (generacija „Ja“), mlađe su generacije doživljene u javnosti kao više usmjerene na sebe u odnosu na prijašnje generacije. Takvo mišljenje uočeno je i u istraživanju koje su proveli Trzesniewski i Donnellan (2014) u kojem su ispitanici opisali pripadnike generacije „Y“ kao usmjerenije na sebe, promiskuitetnije i ljenije u odnosu na mlade iz prijašnjih generacija. Grubbs i suradnici (2019) navode kako dosadašnja istraživanja i literatura ukazuju na porast individualizma među mlađim generacijama i smanjenje empatije u odnosu na starije generacije. Twenge (1997) je uočila porast u individualističkim osobinama kod studenata između 1970-ih i 1990-ih godina. Nadalje, Twenge i Campbell (2001) proveli su meta-analizu na rezultatima skale samopoštovanja kod studenata između 1960-ih i 1990-ih i zaključili da

su novije generacije ostvarivale rezultate koji upućuju na više samopoštovanje od starijih generacija. S obzirom na porast prisutnosti osobina koje upućuju na individualizam i samopoštovanje, postavilo se pitanje postoji li porast i u narcisoidnim tendencijama kod mladih. Pitanje rasta, odnosno stabilnosti narcizma među generacijama, još uvijek je kontroverzno i bez jednoznačnog odgovora (Grubbs i sur., 2019). Naime, neki autori (npr. Twenge i Foster, 2008) koriste pojam *epidemija narcizma* implicirajući na porast narcizma među mlađim generacijama. Određena istraživanja ukazuju na trend porasta narcizma među novijim generacijama (npr. Twenge i sur., 2008a, 2008b; Twenge i Foster, 2010) s malom do srednjom veličinom učinka, dok paralelno postoje i istraživanja (npr. Trzesniewski i sur. 2008b; Roberts i sur., 2010) koja nisu pronašla takav trend rasta narcizma u svojim nalazima pa smatraju da je korištenje pojma *epidemija narcizma* neopravdano.

Trzesniewski i Donnellan (2014) istaknuli su opasnost od preuveličavanja generacijskih promjena navodeći kako se godina rođenja i pripadnost generaciji ne mogu promijeniti za razliku od starosti osobe koja se mijenja s godinama, stoga navode kako treba biti oprezan prije nego što se pripadnicima određenih generacija pripisuju osobine temeljene isključivo na tome što pripadaju određenoj generaciji. Veliki utjecaj na javno mišljenje imaju i mediji koji promiču i uveličavaju ideju porasta narcizma među mlađim generacijama kroz naslovnice časopisa, knjige i internetske članke (Grubbs i sur., 2019). Iz navedenih razloga bitno je koristiti empirijske spoznaje prilikom zaključivanja o osobinama cijele generacije, a u daljnjem tekstu predstavljen je pregled dosadašnjih empirijskih spoznaja o međugeneracijskim promjenama u narcizmu.

O NARCIZMU I NPI UPITNIKU

Davison i Neale (1999) narcizam su opisali kao grandiozna shvaćanja o vlastitoj jedinstvenosti i sposobnostima te zahtijevanje stalne pažnje i divljenja od strane drugih ljudi. Brown i suradnici (2009) podijelili su glavne značajke narcizma u dvije kategorije: intrapersonalnu i interpersonalnu, pri čemu se intrapersonalna odnosi na grandiozan osjećaj vlastite važnosti, a interpersonalna na osjećaj povlaštenosti u odnosu na druge. Intrapersonalnu kategoriju objasnili su kao adaptivni dio ličnosti, a interpersonalnu kao problematičnu i nepoželjnu za društvo. Osobe s narcisoidnom ličnošću mogu imati probleme u međuljudskim odnosima zbog nedostatka suosjećanja, osjećaja zavisti, odabranosti i opunomoćenosti, iskorištavanja drugih i arogancije (Davison i sur., 1999).

Istraživanja koja procjenjuju narcizam kao osobinu ličnosti u populaciji, najčešće se oslanjaju na rezultate na Inventaru narcistične ličnosti (engl. *Narcissistic Personality Inventory* - NPI; Raskin i Terry, 1988; Back i sur., 2013). NPI je osmišljen kako bi se ispitale individualne razlike u narcizmu kod nekliničke populacije (Raskin i Terry, 1988). Zahvaljujući raširenosti korištenja upitnika, dostupno je mnogo podataka prikupljenih na različitim uzorcima kroz duže vrijeme. Takvi podaci korisni su i za meta-analize koje proučavaju trend promjene narcizma kroz generacije. No postavlja se pitanje je li opravdano koristiti ukupan rezultat na NPI upitniku kao mjeru narcizma (Brown i sur., 2009). Naime,

ukupan rezultat na upitniku može pomiješati utjecaje različitih faceta narcizma i ne daje informaciju koja je struktura rezultata na pojedinim facetama narcizma prisutna kod ispitanika s određenim ukupnim rezultatom (Ackerman i sur., 2010). Još uvijek postoje određena neslaganja u analizi strukture i organizaciji faceta konstrukta koji mjeri NPI.

Općenito se NPI upitnikom ispituju facete narcizma kao što su osjećaj grandioznosti, osjećaj povlaštenosti, arogantnost, egzibicionizam i iskorištavanje drugih (Trzasniewski i sur., 2008b). Ackerman i suradnici (2010) sveli su čestice NPI upitnika na tri glavna faktora: vodstvo/autoritet, povlaštenost/iskorištavanje drugih i grandioznost/egzibicionizam. Naveli su dimenziju vodstvo/autoritet kao adaptivnu i povezanu s pozitivnim ishodima za razliku od ostale dvije dimenzije kojima se ispituje patološki narcizam. Na primjer, prilikom doživljene prijetnje egu, osobe s izraženim osjećajem grandioznosti iskazivat će više agresivnog ponašanja (Bushman i Baumeister, 1998). Ackerman i suradnici (2010) zaključili su da bi se mogli dobiti jasniji nalazi o tome koji aspekti ličnosti su utjecali na dobivene rezultate ako se prilikom interpretacije rezultata dimenzija vodstvo/autoritet proučava zasebno od ostalih.

S obzirom na nedostatak informacija o rezultatima na pojedinim facetama i česticama, većina je meta-analiza do sada koristila ukupan rezultat na NPI upitniku kao mjeru narcizma (Twenge i sur., 2008a, 2008b; Trzesniewski i sur., 2008b; Twenge i Foster, 2010; Roberts i sur., 2010; Stronge i sur. 2017; Hamamura i sur. 2019; Vater i sur. 2018).

O POSTOJANJU MEĐUGENERACIJSKIH PROMJENA U NARCIZMU

Twenge i suradnici (2008a) proveli su meta-analizu u koju su uvrstili rezultate studenata na NPI upitniku između 1979. i 2006. godine kako bi provjerili postoje li razlike u narcizmu među generacijama. Dobiveni rezultati upućuju na to da postoji razlika jer su mlađe generacije postizale više rezultate na upitniku, što ukazuje na trend porasta narcizma među generacijama ($d = 0.33$). Međutim, taj članak je izazvao mnogo kontroverza pa su iste godine dobili prigovore na provedenu metodologiju i zaključke koji su proizašli iz tako provedenoga istraživanja.

Trzesniewski i suradnici (2008a) objavili su članak kao komentar na objavljenu meta-analizu Twenge i suradnika (2008a) jer smatraju da takvo mišljenje javnosti može uvelike utjecati na mlade i njihovu sliku o sebi, stoga su preispitali metodologiju spomenute meta-analize. Kao najproblematičniju stavku naveli su (ne)reprezentativnost uzorka, odnosno činjenicu da su sve uključene studije bile provedene na studentima u SAD-u koji predstavljaju samo jednu petinu mladih u SAD-u. Trzesniewski i suradnici (2008a) su kao problem naveli i odabir studija uključenih u meta-analizu jer Twenge i suradnici (2008a) nisu uključili ona istraživanja u kojima nisu javno objavljene aritmetičke sredine dobivene na NPI upitniku te su tako smanjili ukupan broj uzoraka, čime su rezultati provedene meta-analize postali manje reprezentativni. Za ispitivanje generacijskih razlika poželjnija su velika, populacijski reprezentativna istraživanja koja koriste iste mjerne instrumente i postupke kroz duže vrijeme, u odnosu na objedinjavanje rezultata prigodnih uzoraka iz različitih istraživanja (Wetzel i sur., 2017).

Također su raspravili i o problematici interpretacije rezultata dobivenih na NPI upitniku s obzirom na to da on mjeri multidimenzionalni konstrukt čije facete nisu u visokoj korelaciji, stoga je upitno donošenje zaključaka na temelju općeg ili ukupnog rezultata. Teško je interpretirati ukupni rezultat na NPI upitniku jer se ne zna koje su facete više doprinijele porastu rezultata, a koje manje. Trzasniewski i suradnici (2008a) ističu kako je bitno proučiti rezultate na temelju pojedinih faceta jer su samo neke problematične za međuljudske odnose, dok su druge socijalno prilagodljive. Dvije osobe s istim ukupnim rezultatom na NPI upitniku mogu imati potpuno različite obrasce ponašanja. Stoga dobiveni porast na NPI upitniku može biti potaknut porastom osobina koje nisu štetne ni za društvo ni za pojedinca pa osobe s povišenim rezultatom ne moraju imati probleme u međuljudskim odnosima.

Kako bi i sami provjerili generacijske promjene u narcisoidnim tendencijama, Trzesniewski i suradnici (2008b) proveli su istraživanje na studentima iz Kalifornije. Također su koristili NPI upitnik kao mjeru narcisoidnih tendencija, a koristili su podatke prikupljene prilikom testiranja studenata prve godine studija psihologije na Sveučilištu u Kaliforniji. Dostupni su bili podaci studenata iz 1996. godine te nakon toga od 2002. do 2007. godine. Usporedili su njihove rezultate s rezultatima studenata koji su isti upitnik ispunili između 1979. i 1985., a čije rezultate su objavili Raskin i Terry (1988), kako bi provjerili postoji li porast u narcisoidnim tendencijama kod „Ja” generacije u odnosu na generaciju „X”. U istraživanju nisu pronašli značajnu razliku među generacijama u ukupnom rezultatu na NPI upitniku.

Kao odgovor na takve nalaze, Twenge i suradnici (2008b) proveli su meta-analizu u koju su uključili samo rezultate studenata iz Kalifornije i zaključili kako uistinu na Sveučilištu u Kaliforniji ne postoji trend porasta u narcisoidnim tendencijama među generacijama, što su pripisali kulturalnim promjenama koje su bile aktualne u razdoblju prikupljanja podataka, a uslijed kojih se povećao broj studenata azijskog podrijetla. Naime, autori navode kako osobe azijskog podrijetla postižu najniže rezultate na upitnicima koji mjere narcizam u odnosu na druge etničke skupine (Foster i sur., 2003). Navode kako Sveučilište u Kaliforniji ima drugačiji trend od ostatka zemlje u kojoj su još uvijek prisutne razlike u rezultatima među generacijama u smjeru porasta rezultata na NPI upitniku kod mlađih generacija ($d = 0.41$). Kako bi provjerili svoju pretpostavku i kontrolirajući efekt etniciteta, Twenge i Foster (2008) proučavali su trend rezultata NPI upitnika među studentima na jednom od sveučilišta u Kaliforniji koji su bili uključeni u prijašnje analize (UC Davis). Analizu su proveli na rezultatima dobivenima između 2002. i 2007. godine, analizirajući rezultate svake etničke grupe posebno i dobili značajan porast u rezultatima upitnika u promatranom razdoblju.

Nadalje, Twenge i Foster (2010) proveli su meta-analizu, provjeravajući isti efekt kao i 2008., nakon što su dodali podatke s rezultatima američkih studenata između 2006. i 2009. godine i kontrolirali efekt Sveučilišta u Kaliforniji koji je pokazao zaseban trend. Pronašli su porast na rezultatima NPI upitnika između 1982. i 2009. godine koji ukazuje na prisutnost generacijskih promjena s veličinom učinka $d = 0.37$. Također su napravili analizu isključivo na rezultatima Sveučilišta u Južnoj Al-

abami između 1994. i 2009. godine kako bi provjerili trend promjena unutar jednog sveučilišta te su pronašli porast na rezultatima sukladan s nalazima koje su dobili na temelju meta-analize ($d = 0.37$).

Podsjetimo se da je Cohenov d standardizirana veličina učinka koja prikazuje stupanj prekrivanja distribucija dviju skupina rezultata. Cohen (1992) je predložio klasifikaciju u terminima male, srednje i velike veličine učinka, pri čemu mala iznosi 0.2, srednja 0.5, a velika 0.8. Veličine učinka se u navedenim istraživanjima, koja izvještavaju o značajnoj razlici među generacijama, kreću između 0.33 i 0.41, što upućuje na malu do srednju veličinu učinka prema Cohenu (1992). Kod male veličine učinka prekrivanje distribucija je oko 85%, kod srednje oko 67%, a kod velike oko 53% (Kolesarić i sur., 2016). Stoga možemo zaključiti kako je u navedenim istraživanjima koja nalaze razlike među generacijama, preklapanje distribucija prilično veliko te se kreće između 78% i 72%.

Roberts i suradnici (2010) nisu pronašli razlike u rezultatima NPI upitnika između 1982. i 2009. godine, uvrstivši u meta-analizu iste uzorke koje su Twenge i suradnici uvrstili na inicijalnoj meta-analizi 2008. godine uz još dva dodatna uzorka. Oni navode kako je veličina podataka i uzoraka uvrštenih u meta-analizu bitnija od kontroliranja čimbenika kao što su etnicitet i rod kod uzoraka te da bi, ako postoji trend rasta narcizma među generacijama, on trebao biti još uvijek prisutan dodavanjem novih podataka. Nadalje, Roberts i suradnici (2010) u svom radu ističu važnost razvojnih promjena u narcizmu navodeći kako mlađi postižu više rezultate na mjerama narcizma zbog utjecaja dobi, a ne zbog pripadnosti određenoj generaciji. Time objašnjavaju pojavu da se još od pamtivijeka stariji žale na mlađe generacije i njihovu usmjerenost na sebe.

Uzevši u obzir dobivene rezultate, zaključuje se kako trenutno ne postoje empirijski dokazane promjene u generacijama na temelju kojih se može zaključivati o kontinuiranom porastu narcizma u mlađoj populaciji. Također, narcizam je kompleksan konstrukt koji se kod različitih osoba može manifestirati na različite načine. Korišteni instrumenti nisu u svakom obliku primjereni za mjerenje narcizma kod novih generacija. Sama interpretacija ukupnog rezultata na NPI upitniku ne govori puno o tome koje su facete narcizma izraženije kod osobe pa je zato teže zaključivati o mogućim uzrocima ili praktičnim implikacijama na temelju tih rezultata. Unatrag deset do petnaest godina, tehnologija je postala sastavni dio života mladih ljudi koji su svakodnevno izloženi medijima i njihovom utjecaju. Svaka osoba ima mogućnost predstavljanja samog sebe i svog mišljenja putem društvenih mreža, koje sve više ističu individualističke vrijednosti te su ponekad uspjeh i sreća predstavljeni kao imperativi. S obzirom na to da se studenti tek trebaju izboriti za svoje poslovno i privatno mjesto u svijetu odraslih, kod njih su danas određene dimenzije narcizma ne samo korisne nego i, u nekim slučajevima, čak i neophodne. Bilo bi korisno vidjeti postoje li promjene na pojedinim užim dimenzijama, tj. facetama narcizma, te također treba biti oprezan s generaliziranjem osobine na cijelu generaciju jer, ako je u nekom razdoblju i postojala razlika u narcizmu među generacijama, ona nije toliko dramatična kao što ju mediji predstavljaju. Također, ako je i došlo do promjene, to ne mora nužno biti loše ili od pretjerane važnosti ako se dogodi za sve pripadnike dane populacije i ako služi prilagodbi na

novonastale životne situacije i izazove. Novija istraživanja ne pronalaze takav trend rasta stope narcizma, stoga zasad nema naznaka da se treba brinuti o sveopćoj dominaciji narcisa za nekoliko desetljeća.

O MEĐUGENERACIJSKIM PROMJENAMA IZVAN SAD-A

Unatoč brojnim replikacijama i nalazima na uzorcima američkih studenata kako bi se ispitale generacijske promjene u narcizmu, još uvijek ima malo podataka o tom efektu u ostatku svijeta. Dosad su provedena istraživanja na uzorcima iz Novog Zelanda, Kanade i Australije.

Stronge i suradnici (2017) ispitali su osobinu osjećaja povlaštenosti, koja predstavlja neadaptivnu dimenziju narcizma, kod ispitanika iz Novog Zelanda tijekom šest godina (2009.-2014.) te nisu pronašli generacijske razlike u osjećaju povlaštenosti u navedenom razdoblju. Takve rezultate dijelom objašnjava činjenica da su podatci iz Novog Zelanda prikupljeni nakon početka recesijske krize, a postojanje trenda porasta narcizma među mlađim generacijama dobiveno je na podacima prije 2009., odnosno prije recesijske krize (Stronge i sur., 2017). Bianchi (2014) navodi kako socioekonomska situacija u državi može utjecati na razinu narcizma u razvoju ličnosti. Naime, osobe koje su ulazile u odrasli svijet u razdoblju velike recesijske krize kasnije su u životu postizale niže rezultate na upitnicima koji ispituju narcisoidne tendencije od osoba koje su odrasle u boljim ekonomskim uvjetima.

Nadalje, kako bi provjerili postoji li trend porasta narcizma izvan SAD-a, Hamamura i suradnici (2019) proveli su meta-analizu na rezultatima NPI upitnika mladih u Kanadi i Australiji. Ni u Australiji ni u Kanadi nisu uočili rast narcizma u novijim generacijama, a rezultati iz Kanade upućivali su i na obrnuti trend, tj. pad narcizma u novijim generacijama. U Australiji su pronašli određen porast u rezultatima, no daljnjom provjerom ta promjena nije bila prisutna, a uzorak iz Australije bio je premali da bi se moglo zaključiti o postojanju stabilnih razlika. Također, uočen je pad u rezultatima kod ispitanika iz Australije i iz Kanade nakon 2008. godine, koji je u skladu s nalazom o negativnom utjecaju recesijske krize na razinu narcizma kod mladih.

Iako efekt porasta narcizma još nije detaljno istražen izvan SAD-a, postoje istraživanja i nalazi koji upućuju na razlike u narcizmu ovisno o kulturi i etničkoj pripadnosti. Pripadnici individualističkog društva prikazuju veću stopu narcizma u odnosu na pripadnike kolektivističkog društva; s obzirom na to da je u SAD-u individualizam dosta izražen, za očekivati je povišene rezultate na mjerama narcizma među stanovnicima SAD-a u odnosu na stanovnike drugih država koje imaju manje izražen individualizam (Foster i sur., 2003). Iz tih je razloga teško zaključivati o globalnoj stopi narcizma uzimajući u obzir rezultate samo jednog društva.

Takvim zaključcima idu u prilog i nalazi istraživanja koje su dobili Vater i suradnici (2018) prilikom proučavanja razlika u stopi narcizma kod ispitanika nekadašnje Istočne i Zapadne Njemačke. Naime, ispitali su sociokulturalne faktore koji utječu na stopu narcizma i ustanovili kako ispitanici koji su odrasli u bivšoj Zapadnoj Njemačkoj postižu više rezultate na NPI upitniku od ispitanika koji su odrasli u bivšoj Istočnoj Njemačkoj.

Takvi rezultati idu u prilog hipotezi o proporcionalnosti stope individualizma i narcizma u društvu s obzirom na to da je u Zapadnoj Njemačkoj bila izraženija individualistička kultura, a u Istočnoj kolektivistička.

ZAKLJUČAK

Novije generacije se često opisuje kao narcisoidnije i usmjerenije na sebe, a raširenost takvog shvaćanja i doživljavanja vidljiva je i u nazivanju današnjih mladih ljudi "Ja" generacijom. Putem medija se promiče takav trend u porastu narcizma, ali nema jednoznačnih empirijskih nalaza koji bi potvrdili tu pretpostavku. Istraživanja čiji rezultati upućuju na trend porasta narcizma u novijim generacijama koristila su podatke zaključno s 2009. godinom, dok istraživanja s novijim podacima ne pronalaze takav trend. Dakle, ako je i postojao određeni trend u nekom trenutku, ne može se tvrditi da on nastavlja linearno rasti s vremenom. Kako bi se detaljnije proučile promjene među generacijama, potrebno je provesti istraživanja i na drugim dobnim skupinama i u različitim kulturama jer su dosadašnje analize ograničene na uzorak mladih te nema mnogo podataka o rezultatima izvan SAD-a. Također, za mjeru narcizma se uglavnom koristi ukupan rezultat na NPI upitniku, zanemarujući utjecaj faceta na te rezultate. U budućnosti bi bilo korisno više se usmjeriti na rezultate na pojedinačnim facetama upitnika prilikom interpretacije rezultata jer osobe s istim ukupnim rezultatom na upitniku mogu imati u potpunosti različitu strukturu narcizma. Uzevši u obzir nekonzistentnosti u dosadašnjim nalazima na temu međugeneracijskih promjena, može se zaključiti kako ne postoje dramatične promjene u narcizmu između današnjih mladih i mladih u prijašnjim generacijama.

LITERATURA

- Ackerman, R. A., Witt, E. A., Donnellan, M. B., Trzesniewski, K. H., Robins, R. W. i Kashy, D. A. (2010). What Does the Narcissistic Personality Inventory Really Measure? *Assessment*, 18(1), 67-87. <https://doi.org/10.1177/1073191110382845>
- Back, M. D., Kufner, A. C. P., Dufner, M., Gerlach, T. M., Rauthmann, J. F. i Denissen, J. J. A. (2013). Narcissistic admiration and rivalry: Disentangling the bright and dark sides of narcissism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1013-1037. <https://doi.org/10.1037/a0034431>
- Bianchi, E. C. (2014). Entering Adulthood in a Recession Tempers Later Narcissism. *Psychological Science*, 25(7), 1429-1437. <https://doi.org/10.1177/0956797614532818>
- Brown, R. P., Budzek, K. i Tamborski, M. (2009). On the Meaning and Measure of Narcissism. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 35(7), 951-964. <https://doi.org/10.1177/0146167209335461>
- Bushman, B. J. i Baumeister, R. F. (1998). Threatened egotism, narcissism, self-esteem, and direct and displaced aggression: Does self-love or self-hate lead to violence? *Journal of Personality and Social Psychology*, 75(1), 219-229. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.75.1.219>
- Cohen, J. (1992). A power primer. *Psychological Bulletin*, 112(1), 155-159. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.112.1.155>
- Davison, G. C. i Neale, J. M. (1999). Psihologija abnormalnog doživljavanja i ponašanja. Naklada Slap.
- Foster, J. D., Keith Campbell, W. i Twenge, J. M. (2003). Individual differences in narcissism: Inflated self-views across the lifespan and around the world. *Journal of Research in Personality*, 37(6), 469-486. [https://doi.org/10.1016/s0092-6566\(03\)00026-6](https://doi.org/10.1016/s0092-6566(03)00026-6)
- Grubbs, J. B., Exline, J. J., McCain, J., Campbell, W. K. i Twenge, J. M. (2019). Emerging adult reactions to

- labeling regarding age-group differences in narcissism and entitlement. *PLOS ONE*, 14(5). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0215637>
- Hamamura, T., Johnson, C. A. i Stankovic, M. (2019). Narcissism over time in Australia and Canada: A cross-temporal meta-analysis. *Personality and Individual Differences*, 150, 109707. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.109707>
- Inverso, Y. (2019). Gen what? An audiologist's guide to generational differences. *Audiology Online*, Article 25877.
- Kolesarić, V. i Tomašić Humer, J. (2016) Veličina učinka. *Filozofski fakultet Sveučilišta J. J. Strossmayera u Osijeku*.
- Raskin, R. i Terry, H. (1988). A principal-components analysis of the Narcissistic Personality Inventory and further evidence of its construct validity. *Journal of Personality and Social Psychology*, 54(5), 890-902. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.54.5.890>
- Roberts, B. W., Edmonds, G. i Grijalva, E. (2010). It is Developmental Me, Not Generation Me: Developmental Changes are more Important than Generational Changes in Narcissism—Commentary on Trzesniewski & Donnellan (2010). *Perspectives on Psychological Science*, 5(1), 97-102. <https://doi.org/10.1177/1745691609357019>
- Schaie, K. W. (1965). A general model for the study of developmental problems. *Psychological Bulletin*, 64(2), 92-107. <https://doi.org/10.1037/h0022371>
- Stein, J. (20. svibnja 2013). Millennials: The Me Me Me Generation. *Time*.
- Stronge, S., Milojev, P. i Sibley, C. G. (2017). Are People Becoming More Entitled Over Time? Not in New Zealand. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 44(2), 200-213. <https://doi.org/10.1177/0146167217733079>
- Thomaes, S. i Brummelman, E. (2016). Narcissism. *Developmental Psychopathology*, 1-47. <https://doi.org/10.1002/9781119125556.devpsy316>
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B. i Robins, R. W. (2008a). Is Generation Me Really More Narcissistic Than Previous Generations? *Journal of Personality*, 76(4), 903-918. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00508>
- Trzesniewski, K. H., Donnellan, M. B. i Robins, R. W. (2008b). Do Today's Young People Really Think They Are So Extraordinary? *Psychological Science*, 19(2), 181-188. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9280.2008.02065.x>
- Trzesniewski, K. H. i Donnellan, M. B. (2014). "Young people these days ...": Evidence for negative perceptions of emerging adults. *Emerging Adulthood*, 2(3), 211-226. <https://doi.org/10.1177/2167696814522620>
- Twenge, J. M. (1997). Changes in masculine and feminine traits over time: A meta-analysis. *Sex Roles: A Journal of Research*, 36(5-6), 305-325. <https://doi.org/10.1007/BF02766650>
- Twenge, J. M. i Campbell, W. K. (2001). Age and birth cohort differences in self-esteem: A cross-temporal meta-analysis. *Personality and Social Psychology Review*, 5(4), 321-344. https://doi.org/10.1207/S15327957PSPR0504_3
- Twenge, J. M. i Foster, J. D. (2008). Mapping the scale of the narcissism epidemic: Increases in narcissism 2002-2007 within ethnic groups. *Journal of Research in Personality*, 42(6), 1619-1622. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2008.06.014>
- Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Campbell, W. K. i Bushman, B. J. (2008a). Egos inflating over time: A cross-temporal meta-analysis of the Narcissistic Personality Inventory. *Journal of Personality*, 76, 875-902. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00507.x>
- Twenge, J. M., Konrath, S., Foster, J. D., Campbell, W. K. i Bushman, B. J. (2008b). Further Evidence of an Increase in Narcissism Among College Students. *Journal of Personality*, 76(4), 919-928. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2008.00509.x>
- Twenge, J. M. i Foster, J. D. (2010). Birth Cohort Increases in Narcissistic Personality Traits Among American College Students, 1982-2009. *Social Psychological and Personality Science*, 1(1), 99-106. <https://doi.org/10.1177/1948550609355719>
- Vater, A., Moritz, S. i Roepke, S. (2018). Correction: Does a narcissism epidemic exist in modern western societies? Comparing narcissism and self-esteem in East and West Germany. *PLOS ONE* 13(5), e0198386. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0198386>
- Wetzel, E., Brown, A., Hill, P. L., Chung, J. M., Robins, R. W. i Roberts, B. W. (2017). The narcissism epidemic is dead; long live the narcissism epidemic. *Psychological Science*, 28(12), 1833-1847. <https://doi.org/10.1177/0956797617724208>